

This is a self-archived – parallel published version of this article in the publication archive of the University of Vaasa. It might differ from the original.

”Kompleksinen turvallisuusympäristö vaatii ketterämpää ja läpileikkaavampaa yhteistyötä”: Turvallisuusalan päällystöpiskelijöiden näkemyksiä toimintaympäristön kompleksisuudesta

Author(s): Raisio, Harri; Puustinen, Alisa

Title: ”Kompleksinen turvallisuusympäristö vaatii ketterämpää ja läpileikkaavampaa yhteistyötä”: Turvallisuusalan päällystöpiskelijöiden näkemyksiä toimintaympäristön kompleksisuudesta

Year: 2021

Version: Published version

Copyright ©2021 Pelastusopisto.

Please cite the original version:

Raisio, H. & Puustinen, A. (2021). ”Kompleksinen turvallisuusympäristö vaatii ketterämpää ja läpileikkaavampaa yhteistyötä”: Turvallisuusalan päällystöpiskelijöiden näkemyksiä toimintaympäristön kompleksisuudesta. In: Puustinen, Alisa (ed.) *Pelastus- ja turvallisuustutkimuksen vuosikirja 2021*, 113-132. Pelastusopiston julkaisu. D-sarja: Muut 1/2021. Kuopio: Pelastusopisto.

”Kompleksinen turvallisuusympäristö vaatii ketterämpää ja läpileikkaavampaa yhteistyötä”: Turvallisuusalan päällystöpiskelijöiden näkemyksiä toimintaympäristön kompleksisuudesta

Harri Raisio
Alisa Puustinen

Tiivistelmä

Tässä artikkelissa käsitellään turvallisuusalan päällystöpiskelijöiden näkemyksiä toimintaympäristön kompleksisuudesta. Aineisto tutkimukselle on kerätty loppuvuoden 2019 aikana Maanpuolustuskorkeakoululla, Poliisiammattikorkeakoululla ja Pelastusopistolla soveltaen turvallisuuskahvilamietelmää aineiston keruussa. Artikkelissa luodaan aluksi katsaus toimintaympäristön kompleksisuuden määrittelyyn turvallisuustutkimuksen kentällä, sekä pohditaan aiempaan tutkimukseen perustuen, millaisia toimintamalleja kompleksisuuden on turvallisuusosalalla katsottu edellyttävän. Tämän jälkeen tulosten tarkastelussa puretaan auki aineistolähtöiseen sisällönanalyyysiin sekä kvantifioivaan teemoitteluun perustuen turvallisuusalan päällystöpiskelijöiden näkemyksiä ja kokemuksia, ensinä turvallisuusympäristön kompleksisuudesta sekä toiseksi kompleksisessa toimintaympäristössä hyödynnettävistä toimintamalleista. Turvallisuuskahvilöiden osallistujien näkemykset turvallisuustoimintaympäristön kompleksisuudesta osoittautuivat melko yhteneväisiksi suhteessa toisiinsa sekä aiempaan tutkimukseen. Selvä enemmistö tutkimukseen osallistuneista hahmotti toimintaympäristön kompleksiseksi, mutta nähtävissä oli kuitenkin varovaisuutta kompleksisuuden ylikorostumisesta tai sen ajautumisesta pelkkään ”terminologiakik-

kailuun”. Kompleksisuuden taustalla vaikuttavina tekijöinä korostuivat digitalisaatio, globaali yhteenkietoutuminen sekä uhkien monimuotoistuminen. Suhteessa toimintamalleihin, joita kompleksinen toimintaympäristö mahdollisesti edellyttää, yhteistoiminta nähtiin tärkeäksi kaikissa turvallisuuskahviloissa, mutta esimerkiksi kokonaisturvallisuuden yhteistoimintamallin adaptiivisuudesta oltiin selvästi eri mielisiä. Myönteisimmin kokonaisturvallisuuden yhteistoimintamalliin osana kompleksisuuden vastaamista suhtautuivat Maanpuolustuskorkeakoulun opiskelijat, kun taas sekä Poliisiammattikorkeakoululla että Pelastusopistolla sen toimivuuteen suhtauduttiin kriittisemmin. Vaikuttaakin siltä, että kokonaisturvallisuus näyttöytyy varsin eri tavoin eri turvallisuustoimijöiden arkipäivässä. Viranomaisten yhteistoimintaa sekä adaptiivisuutta haastavana tekijänä koettiin erityisesti lainsäädäntö. Osallistujat nostivat esille myös itseorganisoitumisen merkityksen kompleksisessa toimintaympäristössä toimimisessa. Itseorganisoitumista ei kuitenkaan nähty dikotomisesti vastinparina hierarkioille, vaan korostettiin, että erilaiset keinoyhdistelmät toimivat todennäköisesti parhaiten ja samakin ilmiö voi edellyttää yhtäaikaaisesti useita erilaisia päätöksenteko- ja toimintatapoja.

Asiasanat: *turvallisuus, kompleksisuus, toimintaympäristö, opiskelija, turvallisuuskahvila*

Johdanto

Turvallisuuskriittisillä aloilla on yleistynyt kompleksisuusajatteluun kytkeytyvä puhe, jossa usein nostetaan esiin toimintaympäristön yhteenkietoutuneisuuden, monitulkintaisuuden ja epävarmuuden jatkuva lisääntyminen (esim. McChrystal ym. 2015; Herrington & Colvin 2015; Mercier 2018; Puustinen & Kekki 2020). Yhteenkietoutuminen ja esimerkiksi systeemiset riskit on tunnistettu myös osana globaalia kriisienhallintaa ja -johtamista (esim. GAR 2019). Kuitenkin lopulta tiedämme Suomessa melko vähän konkreettisesti siitä, kuinka turvallisuusalalla työskentelevät, kuten poliisit, pelastajat, rajavartijat tai sotilaat, itse näkevät toimintaympäristönsä nykytilan, muutokset ja kehityksen.

Selvittääksemme käytännön toimijoiden kokemuksia ja näkemyksiä, järjestimme syyslukukaudella 2019 Pelastusopistolla, Poliisiammattikorkeakoululla ja Maanpuolustuskorkeakoululla kolme turvallisuuskahvilaa. Turvallisuuskahvila on deliberatiivisen demokratian ideaalin ja mallien pohjalta kehitetty osallistava puntaroivan keskustelun menetelmä (ks. Puustinen ym. 2020). Turvallisuuskahviloiden tarkoituksena oli sekä käydä turvallisuusalan oppilaitosten opetuksen osana läpi toimintaympäristön kompleksisuuden luonnetta, että kerätä tutkimusaineistoa opiskelijoiden näkemyksistä ja kokemuksista koskien oman alansa toimintaympäristön kompleksisuutta. Yhteensä turvallisuuskahviloihin osallistui 110 opiskelijaa. Tutkimusaineisto muodostuu osallistujien turvallisuuskahviloissa muokkaamista idealomakkeista, joita kertyi yhteensä 109 kappaletta. Näiden lisäksi osallistujat arvioivat jokaisessa kahvilassa viisi tutkijoiden etukäteen laatimaa idealomaketta.

Tässä artikkelissa analysoimme sekä vertaillen että yhdistäen eri turvallisuusalan oppilaitosten opiskelijoiden näkemyksiä ja kokemuksia toimintaympäristön kompleksisuudesta. Vastaamme artikkelissa kahteen tutkimuskysymykseen: 1) Millaisia näkemyksiä ja kokemuksia toimintaympäristön kompleksisuudesta turvallisuusalan opiskelijoilla on? 2) Millaisia toimintamalleja ja osaamista

turvallisuusalan opiskelijat pitävät yhteensopivina kompleksisen toimintaympäristön haasteisiin?

Artikkeli rakentuu seuraavasti. Luvussa kaksi käsittelemme asevoimiin, poliisiin ja pelastustoimeen sekä yleisesti kriisienhallintaan fokusoitunutta kompleksisuusteoreettista turvallisuustutkimusta, avaten kompleksisuutta turvallisuustoimintaympäristön kuvaajana. Luvussa kolme kuvaamme artikkelin tutkimusmenetelmät ja aineiston. Luku neljä sisältää tutkimuksen tulokset. Lopuksi luvussa viisi esitämme tutkimuksen johtopäätökset ja pohdimme relevantteja jatkotutkimuskysymyksiä.

Kompleksisuus turvallisuustoimintaympäristön kuvaajana

Kompleksinen toimintaympäristö?

Kompleksisuusajattelua hyödyntävien tutkimusten määrä on ollut 2000-luvulla merkittävässä kasvussa (ks. Puustinen & Jalonen 2020). Kompleksisuusajattelun suosio on näkynyt myös turvallisuuden eri ulottuvuuksiin kytkeytyvässä tutkimuksessa. Kompleksisuusteoreettista turvallisuustutkimusta on tehty runsaasti erityisesti asevoimiin (ks. esim. Ryan 2009; Dent & Holt 2001; Bousquet 2008; Say & Pronk 2012; Blouin 2013; Maher 2014; Hanén & Raisio 2017) mutta myös poliisiin (ks. esim. Jones 2008; Herrington & Colvin 2015) ja pelastustoimeen (ks. esim. Bergström ym. 2016) liittyen.

Kompleksisuuden keskeiset piirteet ymmärretään turvallisuustutkimuksessa melko yhteneväisesti. Esimerkiksi Ryan (2009) näkee kompleksisuuden ytimen olevan monimuotoisuudessa ja yhteenkietoutuneisuudessa. Hanén (2020) vastaa tiivistää, että kompleksisuudessa on pohjimmiltaan kyse yhteisvaikutuksista. Kompleksisuutta (complexity) pyritäänkin usein määrittelemään erottelemalla se monimutkaisuudesta (complicated). Mercier (2018) esimerkiksi näkee, että vaikka monimutkaisessa toimintaympäristössä tuleekin käsitellä monia vuorovaikutuksissa olevia tekijöitä, pysy analyysi kuitenkin mahdollisena ja myös

varsin lineaarisena eli on mahdollista hahmottaa, miten tietty tilanne kehittyy ja mikä on sen lopputulema. Kompleksisessa toimintaympäristössä näitä vuorovaikutuksessa olevia tekijöitä on puolestaan niin suuri määrä ja ne ovat niin yhteenkietoutuneita, että tilanteen kehittymisen tarkasta ennakoimisesta tulee käytännössä mahdotonta (ks. myös Ryan 2009; McChrystal ym. 2015; Herrington & Colvin 2015).

Kompleksisuusajattelusta ammentavaan turvallisuustutkimukseen liittyy usein eksplisiittinen oletamus siitä, että turvallisuustoimintaympäristön kompleksisuus olisi kasvussa. Tämän kompleksisuuden kasvun nähdään johtuvan varsinkin kahdesta tekijästä (Ryan 2009; Say & Pronk 2012; Maher 2014; Boin 2019). Ensinnäkin toimintaympäristön koetaan olevan, erityisesti globalisaatiosta ja tieto- ja viestintäteknologian kehityksestä johtuen, lisääntyvissä määrin yhteenkietoutunut. Tämän seurauksena paikallisen tason ilmiöillä voi olla hyvinkin merkittäviä vaikutuksia, jopa globaalisti. Asevoimien toiminnan osalta onkin tuotu strategisen korpraalin käsitteen kautta esille sitä, miten yksilön taktisen tason toimilla voi olla merkittäviä ja odottamattomia operatiivisen tai jopa strategisen tason vaikutuksia (ks. Storr 2003). Toinen tekijä liittyy toimijoiden ja tiedon kasvavaan määrään, tiedon monitulkintaisuuteen sekä tietovirtojen nopeuteen, jotka tuottavat merkittäviä haasteita kyvyillemme käsitellä toimintaympäristön epävarmuutta ja epävakautta.

Kokemusta kompleksisuuden kasvusta selittänee myös havainto siitä, että kohdatut kriisit olisivat entistä selvemmin rajat ylittäviä ja systeemisiä. Esimerkiksi Olson (2015) ja Boin (2019) kirjoittavat rajat ylittävistä kriiseistä (transboundary crisis), nähden näiden määrän ja tuhovoiman olevan kasvussa. Boin (2019) määrittelee kyseisille kriiseille viisi yhteistä ominaisuutta. Ensinnäkin rajat ylittävillä kriiseillä on laaja vaikutusalue ja useita ilmentymiä. Nämä kriisit ylittävät tällöin paitsi maarajoja, myös useita politiikan ja hallinnon sektoreita. Lisäksi siinä missä jollekin taholle kriisi voi olla yleiseen turvallisuuteen liittyvä, voi toiselle taholle kyse olla niukkuuteen liittyvästä ongelmasta.

Toisekseen rajat ylittävillä kriiseille on ominaista nopeaan eskalaatioon päättyvä hidas ja usein huomaamaton kehitys (vrt. Euroopan pakolaiskriisi). Kolmanneksi rajat ylittävät kriisit ovat syy-seuraussuhteiltaan epäselviä ja vaikutuksiltaan yllättäviä. Tarkka analyysi on usein mahdollista vasta kriisin jälkeen. Neljänneksi rajat ylittävät kriisit kuuluvat monien eri toimijoiden vastuualueille, toisin sanoen toimijoiden väliset rajat hämärtyvät. Viidenneksi rajat ylittäviin kriiseihin ei ole olemassa valmiita ratkaisuja. Viimeistään Covid-19 -pandemia toi tämän moniulotteisesti rajat ylittävien kriisien luonteen kouriin tuntuvalalla tavalla osaksi jokaisen ihmisen arkipäivää.

Maaailman talousfoorumi (ks. erit. WEF 2018) ja YK:n sihteeristöön kuuluva United Nations Office for Disaster Risk Reduction (UNDRR) (ks. GAR 2019) ovat puolestaan nostaneet esille systeemisten riskien (systemic risk) käsitteen. Esimerkiksi UNDRR:n raportissa (GAR 2019) kirjoitetaan siitä, miten ihmissivilisaatiosta olisi tullut globaalinen yhteenkietoutuneisuuden vuoksi eräänlainen superorganismi ja että kaikesta teknologisesta kehityksestä huolimatta ihmiskunta olisi yhä kyvyttömämpi ymmärtämään tai hallitsemaan aiheuttamiaan systeemisen tason riskejä. Systeemisten riskien käsitteellä (ks. Schweizer 2019; Renn 2020) on selviä yhtymäkohtia rajat ylittävien kriisien käsitteeseen, sisältäen vastaavasti viisi keskeistä ominaisuutta: systeemille riskeille on ominaista korkea kompleksisuus; systeemiset riskit ovat rajat ylittäviä; systeemiset riskit ovat prosesseiltaan ja vaikutuksiltaan epälineaarisia ja stokastisia; systeemisten riskien kehityskulkuihin liittyy erilaisia käännekohtia (tipping point); ja systeemiset riskit havaitaan ja niihin reagoidaan usein viiveellä. Rajat ylittävien kriisien ja systeemisten riskien käsitteillä on merkittäviä yhtymäkohtia myös pirullisten ongelmien (Rittel & Webber 1973) ja varsinkin niin sanottujen superpirullisten ongelmien (Levin ym. 2012) sekä myös kompleksisten ongelmien kanssa (Glouberman & Zimmerman 2002).

On kuitenkin syytä huomioda, että vaikka kompleksisuuden koetaan lisääntyneen, ei kompleksisuudessa ole kuitenkaan kyse uudesta ilmi-

östä. Esimerkiksi sodankäynnin osalta nähdään, että se on ollut aina kompleksista (ks. Ryan 2009; Say & Pronk 2012; Rousseau 2003; Maher 2014). Samalla tapaa kriisit ovat olleet aina ainakin josakin määrin rajat ylittäviä (Boin 2019). Lisäksi on syytä huomioida se, että kompleksisuuden kasvua on kyseenalaistettukin. Ryan (2009) esimerkiksi pohtii sitä, missä määrin kokemukseemme kompleksisuuden kasvusta vaikuttaa se, että ymmärrä ja osaamme havaita kompleksisuutta paremmin kuin aiemmin. Tourish (2018) puolestaan kysyy, onko uuden sukupolven aina vain tapana kuvitella, että sen kohtaamat ongelmat olisivat haastavampia, nopeampoisempia sekä kompleksisempia kuin aiempien sukupolvien kohtaamat.

Tärkeä huomioitava kysymys on myös se, onko kompleksisuutta mahdollista vähentää, tai onko se mahdollista jopa poistaa vaikuttavana tekijänä kokonaan. Voiko esimerkiksi tieto- ja viestintäteknologian kehittyminen auttaa vähentämään kompleksisuuden liitettyjä haasteita? Kysymys on tällöin pohjimmiltaan siitä, onko kompleksisuuden liittyvä epävarmuus turvallisuustoimintaympäristön fundamentaalinen ominaisuus, vai johtuuko epävarmuus vain siitä, että meillä ei ole vielä riittävä teknologiaa sen poistamiseen tai ainakin vähentämiseen (Ryan 2009). Rousseau (2003) toteaaakin – sodankäynnin osalta – että sota on epävarmaa fundamentaalisella tavalla, eikä tästä epävarmuudesta tulla pääsemään eroon keräämällä lisää tietoa ja kehittämällä teknologiaa. Todellisuudessa kerätty tieto voi tulla vain lisänneeksi epävarmuutta ja olla virheellistä tai ristiriitaista (Ryan 2009). Lisäksi tieto- ja viestintäteknologia voi tehdä, lisätesään ja voimistaessaan ihmisten välisiä yhteyksiä, sodankäynnistä ja aseellisista konflikteista vieläkin kompleksisimpia ja dynaamisempia (Storr 2003).

Toiminta kompleksisessa toimintaympäristössä

Oli kyse sitten esimerkiksi asevoimista (esim. Zweibelson 2016; Say & Pronk 2012) tai poliisista (esim. Jones 2008; Herrington & Colvin 2015), tuodaan kompleksisuusajattelusta ammentavassa

turvallisuustutkimuksessa esille sitä, että lineaarisuutta ja reduktionismia painottavat paradigmat eivät olisi yksinään soveltuvia kompleksisessa toimintaympäristössä toimimiseen. Muun muassa johtajakeskeisyys, hallintosiilot, selvien syy-seuraussuhteiden hakeminen ja kohdattujen ongelmien pilkkominen hallittavissa oleviin pienempiin osiin olisivat tällöin toimintamalleja, jotka eivät olisi sellaisenaan optimaalisia kompleksisessa toimintaympäristössä. Näiden sijaan kompleksisuusajattelussa korostetaan holistisuuden ja adaptaation merkitystä.

Holistisuudella tarkoitetaan tässä erityisesti keskinäisriippuvuuksien parempaa ymmärtämistä (ks. Hanén & Raisio 2017). Esimerkiksi Dent ja Holt (2001) nostavat esille asevoimien vastuualueisiin (Areas of Responsibility = AOR) liittyviä haasteita. Vastuualueiden määrittely ja sen myötä tapahtuva ongelmien lokerointi johtaa helposti kokonaiskuvan hämartymiseen ja ”putkiajatteluun”. Tällöin asevoimien toimijat keskittyvät yksinomaan omaan vastuualueeseensa, eikä kokonaiskuvan hahmottamiseen kannusteta riittävästi. Huomio tulisikin kohdistaa vahvemmin keskinäisriippuvuuksiin, joiden parempi ymmärtäminen auttaisi kompleksisten ongelmien käsittelyssä. Tämä korostuu varsinkin tarkasteltaessa asiaa rajat ylittävien kriisien sekä systeemisten riskien näkökulmasta (ks. Boin 2019; Schweizer 2019). Asevoimien osalta Papparone ym. (2008) korostavat JOINT-tason toimintaa sekä fokuksen asettamista vuorovaikutussuhteiden rakentamiseen. Myös esimerkiksi McChrystal ym. (2015) ovat kuvanneet tämän kaltaisen holistista ajattelua edistävän toiminnan mahdollisuuksia käsitellessään amerikkalaisten erikoisjoukkojen organisatorista ja johtamistaidollista muokkautumista toimintaympäristönsä sopivammaksi Afganistanissa ja Irakissa. Johannessen (2017) puolestaan kuvaa Norjan terrori-iskun kontekstissa poliisin toiminnan epäonnistumista kokonaiskuvan ja keskinäisriippuvuuksien hahmottamisessa.

Holistisuuden liitetään myös erilaiset whole-of-government -lähestymistavat. Turvallisuuden kontekstissa näitä ovat muun muassa ruotsalainen

kokonaismaanpuolustuksen konsepti (ks. Zweibelson ym. 2017) ja suomalainen kokonaisturvallisuuden konsepti (ks. Valtonen & Branders 2020). Nämä lähestymistavat perustuvat ajatukseen siitä, että kompleksisuus tulisi kohdata useiden toimijoiden yhteistyöllä – kompleksiset ongelmat kun sijaitsevat ikään kuin toimijoiden välissä, johtaen siihen, että ongelmat eivät kuulu millekään yksittäiselle toimijalle. Lisäksi yhteiskunnallisten toimijoiden roolit hämärtyvät, kun esimerkiksi asevoimat osallistuvat yhä enemmän myös muuhun kuin sodankäyntiin liittyviin toimiin (Operations Other Than War = OOTW) ja vastaavasti muut viranomaiset tekevät yhä tiiviimpää yhteistyötä asevoimien kanssa. Ideaalina olisi tällöin se, että syvempi yhteistyö asevoimien sisällä sekä asevoimien ja muiden toimijoiden välillä johtaisi holistisempaan, keskinäisriippuvuussuhteet paremmin huomioivaan toimintamalliin. (Dent & Holt 2001; Zweibelson ym. 2017.)

Adaptiivisuudella viitataan tässä puolestaan turvallisuustoimijoiden kyvykkyyteen mukautua toimintaympäristön muutoksiin. Kyse on tällöin erityisesti itseorganisoitumisen mahdollistamisesta (ks. Hanén & Raisio 2017). Kriisinhallinnan osalta tähän kytkeytyy muun muassa kollektiivinen improvisaatio eli kyky toimia spontaanisti yllättävissä tilanteissa (esim. Frykmer ym. 2018). Asevoimien osalta lähelle itseorganisoitumisen ideaa tulee tehtäväjohtamisen (mission-command) käsite. Tehtäväjohtamisessa alaisille kerrotaan tarkkaan komentajan perusajatus (commander's intent) eli tehtävän taustat – miksi näin ollaan tekemässä. Taustojen tietäminen mahdollistaa alaisten luovuuden, itsenäisen päätöksenteon ja mukautumisen muuttuviin olosuhteisiin. (Storr 2003; Rousseau 2003.) Komentajan perusajatus ja vastaavasti organisaation tasolla esimerkiksi organisaatiossa jaetut ydinarvot tuovat stabiliteettia, toimien eräänlaisena ankkurina, pitäen toiminnan tai organisaation kaaoksen ulkopuolella (Dent & Holt 2001). Tähän liittyen Fraher ja Grint (2018) painottavat, että menestyminen kompleksisessa ympäristössä edellyttäisi sekä keskitettyjä ohjausstrategioita että hajautettua taktiikan toteuttamista.

Mercier (2018) sekä Herrington ja Colvin (2015) kuvaavat turvallisuuskriittisten organisaatioiden adaptoitumista kompleksisuuden aikakauteen. Mercier (2018) käsittelee asiaa Naton näkökulmasta, tuoden esille sen keskeisen haasteen, miten samanaikaisesti varmistaa organisaation perustetävän päivittäinen toteutuminen, että jatkuvasi adaptoitua muuttuvaan toimintaympäristöön. Herrington ja Colvin (2018) käsittelevät asiaa puolestaan poliisin näkökulmasta, pohtien sitä, miten poliisiorganisaatiot voisivat samanaikaisesti toimia sekä monimutkaisessa että kompleksisessa toimintaympäristössä. Taustalla on ajatus siitä, että kaikki ilmiöt ja ongelmat eivät ole kompleksisia eli pitää välttää astumasta niin sanottuun kompleksisuusansaani (ks. Raisio & Lundström 2015). Herrington ja Colvin (2018) painottavatkin sitä, että vaikka poliisiorganisaatioidenkin toiminta edellyttää yhä enemmän määrin jaettua johtajuutta, ei tämä tee byrokratioita ja hierarkioita turhaksi, vaan näilläkin on edelleen paikkansa. Edellä kuvattu kytkeytyy Marchin (1991) esille tuomaan eksploitaation (exploitation) ja eksploraation (exploration) väliseen jännitteeseen. Eksploitaatio viittaa tässä olemassa olevan toiminnan kehittämiseen ja hyödyntämiseen ja eksploraatio riskien ottamiseen ja uusien mahdollisuuksien etsimiseen ja luomiseen. Eksploitaatio ja eksploitaation samanaikaiseen toteuttamiseen viitataan molempikäisyyden (ambidexterity) käsitteellä. Kompleksisissa toimintaympäristöissä asiat ovatkin usein binäärisen joko-tai sijasta ambideksterisesti sekä-että; kompleksinen ilmiö voi edellyttää samanaikaisesti useita hyvinkin erilaisia päätöksenteko- ja toimintatapoja (ks. Fraher & Grint 2018).

Tutkimusmenetelmät ja aineisto

Tutkimuksen aineisto on kerätty turvallisuuskahvilamenetelmää (security café) hyödyntäen. Turvallisuuskahvila on deliberatiivisen demokratian ideaalin (esim. Mansbridge 2015) ja mallien pohjalta kehitetty osallistava puntaroivan keskustelun menetelmä. Turvallisuuskahvilassa yhdistyy

piirteitä erityisesti deliberatiiviseen demokratiaan liitetyistä kansalaisraati- ja World Café -menetelmistä. Turvallisuuskahvilan alkuperäinen fokus keskittyi kansalaisen ja turvallisuusviranomaisten välisen vuoropuhelun fasilitoimiseen (ks. Raisio ym. 2017). Myöhemmissä vaiheissa menetelmää on jalostettu hyödynnettäväksi myös puhtaammin tutkimusaineiston keruumenetelmänä (Puustinen ym. 2020), jota on hyödynnetty jo laajasti erityyppisissä turvallisuusalan tutkimus- ja kehittämishankkeissa (ks. esim. Jalava ym. 2017; Puustinen ym. 2017; Honkavuo ym. 2019).

Tyypillinen turvallisuuskahvila kestää kolmesta viiteen tuntia ja siihen sisältyy tiedon saaminen käsitellystä teemasta, fasilitoidut pienryhmäkeskustelut sekä ideoiden arviointilomakkeiden (idea rating sheet; tästä eteenpäin käytetään termiä idealomake) käyttö. Pyrkimyksenä oli pitää tässä tutkimuksessa toteutetut turvallisuuskahvilat mahdollisimman samanlaisina suhteessa alkuperäiseen malliin. Merkittävämmäksi eroksi muodostui se, että toteutettujen turvallisuuskahviloiden osallistujina oli yksinomaan turvallisuusalan päällystöopiskelijoita. Turvallisuuskahvilat järjestettiin Maanpuolustuskorkeakoululla (28.8.2019, MPKK), Poliisiammattikorkeakoululla (19.11.2019, Polamk) ja Pelastusopistolla (10.12.2019; PeO). Maanpuolustuskorkeakoulun turvallisuuskahvilaan osallistui 74 yleisesikuntaupseerikurssin opiskelijaa, joista kaikki paitsi yksi olivat upseereita (sotilasarvoltaan pääosin kapteeneita ja kapteeniluutnantteja). Osallistujista seitsemän työskenteli Rajavartioloitoksessa. Poliisiammattikorkeakoulun turvallisuuskahvilaan osallistui 21 poliisin päällystötutkintoa suorittavaa opiskelijaa. Pelastusopiston turvallisuuskahvilaan osallistui 15 pelastusalan päällystötutkintoa suorittavaa opiskelijaa. Kaikilla turvallisuuskahviloiden osallistujilla ei kuitenkaan ollut mahdollisuutta olla mukana aivan koko turvallisuuskahvilan kesto.

Kaikki kolme toteutettua turvallisuuskahvilaa kestivät neljä tuntia. Turvallisuuskahvilan aluksi osallistujille esiteltiin lyhyesti turvallisuuskahvilamenetelmää. Tämän jälkeen opiskelijat kuuntelivat kompleksisuusajattelua käsittelevän tunnin

pituisen luennon. Luento käsitteli mekaanisen newtonilaisen paradigman ja kompleksisuuden paradigman välisiä eroavaisuuksia. Huomio oli erityisesti epälineaarisuuden, itseorganisoitumisen, emergenssin ja kaaoksen reunan käsitteissä. Turvallisuuskahviloiden osallistujilla oli mahdollisuus esittää kysymyksiä luennon lopuksi. Seuraavassa vaiheessa osallistujat jaettiin satunnaisesti pienryhmiin, joissa oli keskimäärin viisi tai kuusi osallistujaa. Toisin kuin perinteisissä turvallisuuskahviloissa, ryhmissä ei ollut ulkopuolisia fasilitaattoreita, vaan käytännön syistä johtuen ryhmät valitsivat keskustelujen ohjaajat keskuudestaan. Pienryhmäkeskustelut koostuivat kolmesta kierroksesta (noin 25–30 minuuttia / kierros), joiden teemat olivat: 1. kompleksisuus ja globaali turvallisuusympäristö; 2. kompleksisuus ja Suomen turvallisuusympäristö; 3. miten kompleksisuus tulisi huomioida (esim. kansallisen turvallisuus- ja puolustuspolitiikan valmistelussa ja toteutuksessa)?

Turvallisuuskahvilan kolmas vaihe koostui idealomakkeiden arvioinnista. Idealomake on määriteltävissä päätöksentekotyökaluksi, joka on läpinäkyvä, kaikille yhtäläiset mahdollisuudet luova ja osallistava (Diceman, 2014; Zhang ym. 2016). Idealomakkeet integroivat laaja-alaiset pienryhmäkeskustelut koko osallistujajoukon yhteiseksi näkemykseksi. Kaikilla pienryhmillä oli käytössään keskustelujen ajan tyhjiä idealomakkeita. Aina kun esille tuli idea tai väite, jonka ryhmä halusi koko osallistujajoukon arvioitavaksi, kirjattiin tämä idealomakkeelle (ks. kuvion 1 vasen ylälaita). Pienryhmäkeskustelujen aikana turvallisuuskahviloiden osallistujat tuottivat yhteensä 109 idealomaketta (MPKK 42, Polamk 39, PeO 28).

Pienryhmäkeskusteluiden päätteeksi idealomakkeet kerättiin ja aseteltiin pöydille osallistujien arvioitaviksi. Osallistujat arvioivat idealomakkeissa esitettyjä ideoita ja väitteitä viisiportaisella Likert-asteikolla, jossa osallistujilla oli mahdollista valita myös 'en osaa sanoa'-vaihtoehto. Lisäksi osallistujien oli halutessaan mahdollista kirjoittaa ideoihin tai väitteisiin liittyviä mahdollisuuksia ja vahvuuksia sekä haasteita ja heikkouksia (ks. kuvion 1 vasen alalaita). Turvallisuuskahvilan osal-

Kuvio 1. Idealomake (ks. Diceman, 2014).

listujien suuresta määrästä sekä idealomakkeen rajoitetusta koosta (A3) johtuen, osallistujilla oli mahdollisuus kirjoittaa kommenttinsa myös post it -lapuille. Osallistujien itse laatimiensa idealomakkeiden lisäksi osallistujat arvioivat jokaisessa kahvilassa viisi tutkijoiden etukäteen laatimaa idealomaketta. Näiden tarkoitus oli mahdollistaa suora vertailu turvallisuuskahviloiden välillä.

Kaikki idealomakkeet kirjoitettiin puhtaaksi. Osallistujien ei edellytetty arvioivan kaikkia lomakkeita, joten arvioijamäärät vaihtelivat lomakkeittain. On syytä huomioda, että idealomakkeiden suuri lukumäärä on saattanut aiheuttaa jonkin verran uupumusta osallistujien keskuudessa ja lisäksi osallistujat ovat myös voineet epähuomiossa jättää osan lomakkeista huomioitta. Erityisen alhaisiksi arviointimäärät näyttivät jäävän sellaisissa idealomakkeissa, joissa osallistujat eivät olleet täysin ymmärtäneet esitettyä ideaa tai väitettä. Maanpuolustuskorkeakoulun turvallisuuskahvilassa idealomakkeita arvioi Likert-asteikolla vähimmillään 33 osallistujaa ja enimmillään 61 osallistujaa. Keskimäärin arviointeja oli 47 per lomake. Kommentteja lomakkeisiin kirjoitettiin vähimmillään kahdeksan ja enimmillään 29. Keskimäärin kommentteja oli

17 per lomake. Poliisiammattikorkeakoulun turvallisuuskahvilassa idealomakkeita arvioi Likert-asteikolla vähimmillään kahdeksan osallistujaa ja enimmillään 16 osallistujaa. Keskimäärin arviointeja oli 12 per lomake. Kommentteja lomakkeisiin kirjoitettiin vähimmillään kaksi ja enimmillään kymmenen. Keskimäärin kommentteja oli kuusi per lomake. Pelastusopiston turvallisuuskahvilassa idealomakkeita arvioi Likert-asteikolla vähimmillään seitsemän osallistujaa ja enimmillään 11 osallistujaa. Keskimäärin arviointeja oli kahdeksan per lomake. Kommentteja lomakkeisiin kirjoitettiin vähimmillään ei lainkaan ja enimmillään kuusi. Keskimäärin kommentteja oli kaksi per lomake. Pelastusopiston turvallisuuskahvilan idealomakkeissa esitettyjen ideoiden tai väitteiden kommentointi jäi näin ollen poikkeuksellisen alhaiseksi.

Aiemmassa artikkelissa (Raisio ym. 2020) on analysoitu yksityiskohtaisesti Maanpuolustuskorkeakoulussa toteutetun turvallisuuskahvilan tuotantamaa aineistoa. Tässä tutkimuksessa tavoitteena on puolestaan muodostaa vertaillen ja yhdistäen kokonaiskuva kaikkien kolmen turvallisuuskahvilan tuottamasta aineistosta. Analyysi toteutettiin laadullisen sisällönanalyysin periaattein kategori-

soiden ensimmäisessä vaiheessa idealomakkeiden sisällöt kahden tutkimuskysymyksen mukaisesti: 1) Millaisia näkemyksiä ja kokemuksia toimintaympäristön kompleksisuudesta turvallisuusalan opiskelijoilla on? 2) Millaisia toimintamalleja ja osaamista turvallisuusalan opiskelijat pitävät yhteensopivina kompleksisen toimintaympäristön haasteisiin? Näiden kahden yläkategorian sisällä idealomakkeiden väittämien analyysia jatkettiin aineistolähtöisesti teemoitellen, kategorioiden ja teemojen täsmentyessä edelleen analyysin edetessä. Johtuen idealomakkeiden suuresta määrästä ja ideoiden tai väitteiden pituudesta, ei näitä tulla esittämään artikkelissa kokonaisuudessaan (esimerkiksi taulukoimalla kaikki ideat tai väitteet). Idealomakkeita tullaan kuitenkin avaamaan (idea/väite, vastaajamäärä ja suorat jakaumat) tarpeen mukaan loppuviitteitä käyttäen.

Tulokset

Näkemykset ja kokemukset kompleksisuudesta

Enemmistö turvallisuuskahviloiden osallistujista jakoi näkemyksen siitä, että tämän hetkinen turvallisuustoimintaympäristö olisi luonteeltaan kompleksinen. Kaikista kyseiseen väitteeseen kantaa ottaneista osallistujista täysin tai osittain tätä mieltä oli 84 prosenttia. Myönteisimmin väitteeseen suhtautuivat Maanpuolustuskorkeakoulun turvallisuuskahvilan osallistajat ja kriittisimmin Poliisiammattikorkeakoulun turvallisuuskahvilan osallistajat¹. Kompleksisuutta ei kuitenkaan pidetty uutena ilmiönä, vaan esimerkiksi Maanpuolustuskorkeakoulun turvallisuuskahvilan osalta kuusi osallistujaa kommentoi idealomakkeessa, että turvallisuusympäristö on ollut aina kompleksinen. Jakoa tehtiin myös suhteessa kansalliseen ja globaaliin toimintaympäristöön: ”Globaalisti kyllä [on kompleksinen]. Suomessa ollaan menossa tähän” (Pol-amk). Toimintaympäristön kompleksisuutta käsiteltiin idealomakkeissa erityisesti kolmen teeman kautta. Nämä teemat olivat digitalisaatio, globaa-

lin turvallisuustoimintaympäristön vaikutukset sekä uhkien monimuotoistuminen.

Digitalisaation rooli tuotiin erityisen vahvasti esille Maanpuolustuskorkeakoulun turvallisuuskahvilassa. Osallistajat kokivat, että muun muassa tiedon reaaliaikaisuus, tiedon määrä ja sosiaalinen media ovat lisänneet turvallisuustoimintaympäristön kompleksisuuttaⁱⁱ ⁱⁱⁱ. Pelastusopiston turvallisuuskahvilassa osallistajat nostivat esille tiedon nopean globaalin leviämisen – liittyen erityisesti terrorismiin ja valeuutisiin – riskinä yleiselle turvallisuudelle^{iv}. Turvallisuuskahviloiden osallistajat kommentoivat digitalisaation vaikutuksia esimerkiksi seuraavasti:

”SOME ja digitalisaatio lisäävät potentiaalisten vaikuttajien määrää, koska tiedon jakaminen on helpoa.” (MPKK)

”Digitalisaatio on lisännyt kompleksisuutta, koska ihmiset kykenevät kommunikoimaan paremmin ja helpommin.” (MPKK)

”Lisää mahdollisuuksia vaikuttaa mieliin ja mielipiteisiin.” (MPKK)

Digitalisaation vaikutusta kompleksisuuden kasvun osalta myös haastettiin^v. Osallistajat toivat kommentissaan muun muassa esille, että tiedonsiirtojärjestelmät eivät suoranaisesti lisääisi kompleksisuutta, vaan pikemminkin vain toisivat olemassa olevan kompleksisuuden näkyväksi. Lisäksi osallistajat näkivät digitalisaatiossa myös merkittäviä etuja kompleksisessa toimintaympäristössä toimimisen osalta. Kommenteissa korostettiin erityisesti tekoälyn mahdollisuuksia ennakoinnissa ja toimintaympäristön jäsentämisessä.

Globaalin turvallisuustoimintaympäristön osalta keskustelua herätti erityisesti se, onko Suomen turvallisuusympäristö nähtävissä samaksi kuin globaali turvallisuusympäristö. Pohdintaa teemasta oli suoraan tai epäsuorasti kaikissa turvallisuuskahviloissa. Ajatukseen suhtauduttiin kriittisesti eli Suomen toimintaympäristöllä koettiin olevan edelleen omat ominaispiirteensä^{vi}. Esimerkiksi

Poliisiammattikorkeakoulun turvallisuuskahvilassa esitettiin väite siitä, että Suomen geopoliittinen asema olisi menettänyt merkityksensä. Väitteestä selvä enemmistö (73 %) oli täysin tai osittain eri mieltä^{vii}. Maanpuolustuskorkeakoulun turvallisuuskahvilassa asiaa kommentoitiin muun muassa seuraavasti: *”Suomen lähialueen pysyvät turvallisuuspoliittiset tekijät, kuten maantiede, tekee turvallisuusympäristöstämme uniikin.”* Lisäksi turvallisuuskahviloiden osallistujat painottivat kommentissaan sitä, että osa globaaleista turvallisuuteen liittyvistä ilmiöistä näkyy vielä Suomessa vain välillisesti, eivät täysimääräisesti. Toisaalta kaikissa turvallisuuskahviloissa tuotiin eri sanamuodoin ja esimerkein esille sitä, että monet globaalit uhkat ja niiden heijastevaikutukset kuitenkin koskevat jo Suomenkin turvallisuusympäristöä^{viii ix x}.

Maanpuolustuskorkeakoulun ja Poliisiammattikorkeakoulun turvallisuuskahviloissa otettiin kantaa sääntöpohjaiseen maailmanjärjestykseen. Siinä missä Poliisiammattikorkeakoulun turvallisuuskahvilassa esitettiin väite, että sääntöpohjaisen maailmanjärjestyksen noudattamatta jättäminen aiheuttaisi kompleksisuutta, Maanpuolustuskorkeakoulun esittämässä väittämässä sääntöpohjainen maailmanjärjestys nähtiin yksinkertaistettuna harhakuvana globaalista kompleksisuudesta. Arviot idealomakkeiden näkemyksissä jakaantuivat melko tasaisesti^{xi xii}. Idealomakkeisiin kirjoitetuissa kommentteissa osallistujat nostivat kuitenkin esille sen, ettei sääntöpohjainen maailmanjärjestys olisi varsinaisesti harhakuva, vaan pikemminkin tietoinen yritys yksinkertaistaa tai yrittää ottaa haltuun kompleksista globaalia toimintaympäristöä:

”Ihminen luo sääntöjä ymmärtääkseen ja hallitakseen kompleksista ympäristöään, sääntöjen noudattamatta jättäminen ei poista kompleksisuutta.”
(Polamk)

”Se on globaalien kompleksisuuden tunnustamista ja pyrkimystä sen hallintaan.” (MPKK)

Uhkien monimuotoistumisen osalta Maanpuolustuskorkeakoulun turvallisuuskahvilassa esitettiin

väite siitä, että uhkien monimuotoistuminen olisi lisännyt häiriöitä globaalissa turvallisuusympäristössä. Enemmistö väitteeseen kantaa ottaneista (57 %) oli siitä täysin tai osittain samaa mieltä^{xiii}. Toisaalta asiasta todettiin, että *”[h]äiriötila on jo muuttunut globaalien toimintaympäristön vallitsevaksi tilaksi”*, toisaalta taas uhkien monimuotoistumista kyseenalaistettiin: *”Eikö terrorismia ollut ennen?”*, *”Vai tunnistammeko [monimuotoisia uhkia] vain enemmän?”*. Uhkien monimuotoistumiseen viittaa myös Poliisiammattikorkeakoulun turvallisuuskahvilassa esitetty väite siitä, että Suomeen kohdistuvien uhkien kirjo olisi laaja-alaistunut perinteisiin sotilaallisiin uhkiin nähden. Kaikki väitteeseen kantaa ottaneista olivat väitteestä täysin tai osittain samaa mieltä^{xiv}. Kommentteissaan osallistujat kirjoittivat muun muassa, että *”[p]erinteiset mallit eivät enää toimi”* ja, että *”[r]atkaisuja on etsittävä laaja-alaisesti”*. Pelastusopiston ja Poliisiammattikorkeakoulun turvallisuuskahviloissa laaditut idealomakkeet erosivat Maanpuolustuskorkeakoulun turvallisuuskahvilan idealomakkeista siinä, että niissä oli nimetty huomattavasti yksityiskohtaisemmin erilaisia uhkia. Näitä olivat erityisesti ilmastonmuutos, muuttoliikkeet ja yhteiskunnan polarisaatio, joista jokaista käsiteltiin useammassa idealomakkeessa.

Näkemykset kompleksisessa toimintaympäristössä toimimisesta

Turvallisuuskahviloissa nousi toimintamallina selvimmin esille suomalainen kokonaisturvallisuuden yhteistoimintamalli sekä yleisesti ottaen tarve lisätä viranomaisten välistä yhteistyötä. Siinä missä Maanpuolustuskorkeakoulun turvallisuuskahvilan idealomakkeissa käsiteltiin suoraan kokonaisturvallisuuden konseptia, Poliisiammattikorkeakoulun ja varsinkin Pelastusopiston turvallisuuskahviloissa asiaa käsiteltiin enemmän yleisellä tasolla. Maanpuolustuskorkeakoulun turvallisuuskahvilassa esitettiin esimerkiksi suora väite siitä, että kokonaisturvallisuus olisi Suomen pyrkimys vastata turvallisuusympäristön kompleksisuuden haasteisiin. Lähestulkoon jokainen kyseisen idea-

lomakkeen arvioinnut osallistuja (90 %) jakoi tämän näkemyksen^{xv}.

Maanpuolustuskorkeakoulun turvallisuuskahviloiden idealomakkeiden väitteissä korostettiin muun muassa, että viranomaisten yhteistyö ja suorituskykyjen moninaisuus lisäisi yhteiskunnan resilienssiä, adaptiivisuutta sekä kykyä vastata kompleksiseen toimintaympäristöön^{xvi xvii}. Kommenteissa tuotiin esille, että kokonaisturvallisuus valjastaisi eri suorituskyvyt ja lisäisi keinovalikoimaa vastata laajaan uhkapohjaan. Poliisin näkökulmasta poliisin vaikuttamismahdollisuudet turvallisuusympäristöön nähtiin hyvin rajallisiksi^{xviii}. Suurimpien toimintaympäristöön vaikuttavien ongelmien – kuten julkinen talous, maahanmuutto ja syrjäytyminen – todettiin olevan kompleksisia, eikä yksin poliisin käsissä. Poliisiammattikorkeakoulun turvallisuuskahvilan osallistajat kommentoivatkin, että ”[i]lman yhteistyötä ei pärjätä” ja että ”[k]ompleksiset asiat vaatii yhteistyötä ja laaja-alaisuutta ratkaisuun”.

Kokonaisturvallisuuden mallin tulisi kuitenkin olla adaptiivinen vastatakseen turvallisuustoimintaympäristön kompleksisuuteen. Tämä väite esitettiin yhdessä Maanpuolustuskorkeakoulun idealomakkeessa ja lähes kaikki (96 %) väitteeseen kantaa ottaneet olivat siitä täysin tai osittain samaa mieltä^{xix}. Tässä on kytkös tutkijoiden etukäteen laatimaan idealomakkeeseen, jossa puolestaan esitettiin väite siitä, että suomalainen kokonaisturvallisuuden yhteistoimintamalli olisi adaptiivinen eli mukautumiskykyinen kompleksisen toimintaympäristön haasteisiin^{xx}. Myönteisemmin väitteeseen suhtautuivat Maanpuolustuskorkeakoulun turvallisuuskahvilan osallistajat (78 % idealomakkeen arvioijista täysin tai osittain samaa mieltä). Poliisiammattikorkeakoulun turvallisuuskahvilan osallistajat (46 % idealomakkeen arvioijista täysin tai osittain eri mieltä) ja varsinkin Pelastusopiston turvallisuuskahvilan osallistajat (100 % idealomakkeen arvioijista osittain eri mieltä) suhtautuivat esitettyyn väitteeseen kriittisesti.

Kokonaisturvallisuuden yhteistoimintamallia kohtaan esitetty kritiikki liittyi pitkälti siihen, että kompleksisen turvallisuusympäristön nähtiin

vaativan ketterämpää ja läpileikkaavampaa yhteistyötä^{xxi}. Turvallisuuskahviloiden osallistajat kommentoivat esimerkiksi, että viranomaisrajat ylittäviä harjoituksia tulisi olla enemmän ja että viranomaisten välisiä raja-aitoja tulisi madaltaa lisää. Poliisiammattikorkeakoulun ja Maanpuolustuskorkeakoulun turvallisuuskahviloissa korostettiin erityisesti lainsäädännöllisten rajoitteiden poistamisen merkitystä^{xxii}:

”Säädöspohja on jäykkä eikä mahdollista yhteistyösyventämistä.” (Polamk)

”[L]ainsäädäntö rajoittaa instituutioiden raja-aitojen ylittämistä osin tarpeettomasti.” (MPKK)

”Järjestelmä on saatava riittävän joustavaksi, mikä on nykyisen lainsäädännön puitteissa haasteellista.” (MPKK)

Pelastusopiston turvallisuuskahvilassa laadituissa idealomakkeissa ja niihin kirjatuuissa kommentoissa näkyy eräänlainen kipuilu pelastustoimen oman roolin osalta. Yhdessä kommentissa eräs osallistuja kysyykin, että ”[o]nko todellisuudessa yhteistoimintamallia?”. Suhdetta pohdittiin erityisesti suhteessa muihin sisäisen turvallisuuden toimijoihin. Esimerkiksi poliisin ja Rajavartiolaitoksen osalta Pelastusopiston turvallisuuskahvilan osallistajat olivat sitä mieltä, että poliisi ja Rajavartiolaitos saisivat enemmän ja helpommin rahoitusta toiminnalleen ollessaan valtion alaisuudessa^{xxiii}. Lisäksi yhdessä idealomakkeessa esitettiin väite, että pelastustoimi olisi niin pieni toimija, muun muassa varautumisen osalta, että heitä ei kuunneltaisi. Tästä kuitenkin puolet väitteeseen kantaa ottaneista oli osittain tai täysin eri mieltä^{xxiv}.

Yhtenä kritiikin kohteena nostettiin esille myös se, että muutkin kuin viranomaistoimijat tulisi huomioida tehdyssä yhteistyössä: ”Tarkastelu vain viranomaisnäkökulmasta on liian suppea” (MPKK), ”[Yhteistyön] laajentaminen myös yksityissektoriin/kansalaisiin” (MPKK), ”Resilienssi tulee kansalta, ei viranomaisilta” (MPKK). Maanpuolustuskorkeakoulun turvallisuuskahvilan osallistajat

me kohtaamistamme ongelmista kompleksisempia kuin ne ovatkaan. Enemmistö kantaa ottaneista osallistujista (69 %) oli väitteestä täysin tai osittain samaa mieltä^{xxxvi}. Vaaraksi tässä nähtiin vaipuminen ”lamaannuttavaan relativismiin” (MPKK). Toisaalta kommentteissa tuotiin yhtä lailla esille liiallisen yksinkertaistamisen ongelmia: ”Joskus tosin ei osata huomioida kaikkea (putkinäkö)” (PeO), ”Usein sorrumme yksinkertaistamaan ja vetämään nopeita johtopäätöksiä” (MPKK). Tähän liittyen toisessa valmiiksi laaditussa idealomakkeen väitteessä esitettiin, että kompleksisen toimintaympäristön ongelmiin voisi vastata vain kompleksisilla ratkaisuilla. Tästä väitteestä selvä enemmistö kantaa ottaneista osallistujista (81 %) oli täysin tai osittain eri mieltä^{xxxvii}. Tätä näkemystä selittää osittain se, että väitteessä ollut sana ”vain” koettiin liian jyrkäksi termiksi, kuten yksi turvallisuuskahviloiden osallistuja kommentoi idealomakkeessa. Kommentteissa tuotiin esille niin sitä, että yksinkertaiset ratkaisut kompleksisiin ongelmiin aiheuttasivat vain lisää ongelmia kuin myös sitä, että jos tilanne on kompleksinen, olisi siihen usein paras vastakeino yksinkertainen, yksinkertaisen toiminnan ollessa nopeaa toimeenpanna. Kokonaisvaltaisempaa näkökulmaa kuvaa puolestaan seuraava kommentti: ”Erilaiset keinoyhdistelmät toimivat taatusti parhaiten” (Polamk).

Osallistujilta kysyttiin valmiiksi laaditussa idealomakkeen väitteessä myös kompleksisuuden käsitteiden hyödynnettävyydestä. Kantaa ottaneista osallistujista enemmistö (73 %) oli täysin tai osittain sitä mieltä, että kompleksisuuden käsitteet auttavat lisäämään ymmärrystä turvallisuustoimintaympäristöstä^{xxxviii}. Hyötyinä nähtiin muun muassa se, että kompleksisuusajattelu ja sen käsitteet tukisivat ymmärrystä kompleksisuuden johtamisesta ja avartaisivat ajattelua. Toisaalta kompleksisuuden käsitteet nähtiin myös vain ”terminologiakikkailuna” (MPKK), joka voi tulla hämärtäneeksi päätöksentekoon tarvittavaa selkeyttä ja ohjata käsittelemään asioita liian monimutkaisesti.

Johtopäätökset ja pohdinta

Turvallisuuskahviloiden osallistujien näkemykset turvallisuustoimintaympäristön kompleksisuudesta osoittautuivat melko yhteneväisiksi suhteessa toisiinsa ja myös suhteessa aiempaan tutkimukseen. Selvä enemmistö osallistujista näki, että toimintaympäristö olisi luonteeltaan kompleksinen, ja lisäksi Maanpuolustuskorkeakoulun turvallisuuskahvilassa korostettiin sitä, että sellainen se on aina ollutkin (esim. Ryan 2009; Rousseau 2003; Maher 2014). Kriittisimmin asiaan suhtauduttiin Poliisiammattikorkeakoulun turvallisuuskahvilassa, jossa kolmasosa kantaa ottaneista osallistujista ilmaisi asiasta erimielisyytensä. Käytettävissä olevalla aineistolla on vaikea hakea selviä syitä tälle, mutta yhtenä selittävänä tekijänä voi olla se, että poliisin kansallista toimintaympäristöä ei koettaisi vielä niin kompleksisena kuin globaalia toimintaympäristöä.

Myös kompleksisuuden taustatekijöiksi koetut ilmiöt nähtiin hyvin samoin tavoin eri kahviloissa. Aiemman tutkimuksen tavoin (ks. esim. Ryan 2009; Say & Pronk 2012; Boin 2019) taustatekijöinä korostuivat digitalisaatio, globaali yhteenkielisyys sekä uhkien monimuotoistuminen. Turvallisuuskahviloiden osallistajat eivät käyttäneet suoraan systeemisten riskien käsitettä (ks. Schweizer 2019; Renn 2020), mutta kuitenkin monin tavoin viittasivat globaalien uhkien laaja-alaisuuteen ja näistä uhkista Suomelle syntyviin mahdollisiin heijastevaikutuksiin. Suhteessa aiempaan tutkimukseen (esim. Rousseau 2003), turvallisuuskahviloiden osallistajat vaikuttivat suhtautuvan positiivisemmin digitalisaation ja erityisesti tekoälyn mahdollisuuksiin kompleksisuuden hallitsemisessa.

Poliisiammattikorkeakoulun turvallisuuskahvilan osallistajat toivat selkeästi esille sitä, että Suomeen kohdistuvien uhkien kirjo olisi laaja-alaisuutensa perinteisiin sotilaallisiin uhkiin nähden ja vastaavasti, että monet turvallisuusympäristöön vaikuttavat ongelmat ovat nykyisin sellaisia, jotka eivät ole yksin poliisin käsissä. Tämä kuvastaa osallistujien osalta keskinäisriippuvuuksien ym-

märtämistä (ks. Dent & Holt 2001; Paparone ym. 2008). Ongelmia ei tällöin lokeroida, vaan pyrkimys on holistiseen ajatteluun. Aineistosta nousikin vahvasti esille whole-of-government -tyylisten viranomaisyhteistyön merkitys (ks. Zweibelson ym. 2017). Tässä kohdin kolmen turvallisuuskahvilan esille tuomissa näkemyksissä alkoi näkyä suurempia eroavaisuuksia. Tämä koski erityisesti suomalaisen kokonaisturvallisuuden yhteistoimintamalliin (ks. Valtonen & Branders 2020) liittyviä näkemyksiä. Siinä missä yhteistoiminta nähtiin tärkeäksi kaikissa turvallisuuskahviloidessa, kokonaisturvallisuuden yhteistoimintamallin adaptiivisuudesta oltiin selvästi eri mielisiä. Maanpuolustuskorkeakoulun turvallisuuskahvilassa kokonaisturvallisuuden yhteistoimintamallin adaptiivisuuteen suhtauduttiin hyvinkin myönteisesti, kun taas Pelastusopiston turvallisuuskahvilassa kaikki asiaan kantaa ottaneista osallistujista suhtautuivat asiaan kriittisesti.

Aineiston perusteella voi tehdä tulkinnan, että kokonaisturvallisuus näyttäytyykin varsin eri tavoin eri turvallisuustoimijoille. Maanpuolustuskorkeakoulun turvallisuuskahvilassa kokonaisturvallisuus nousi konseptina esille useissa idealomakkeissa ja kommentteissa, kun taas Poliisiammattikorkeakoulun turvallisuuskahvilassa asiasta oli (tutkijoiden tekemien valmiiden lomakkeiden lisäksi) vain yksi maininta. Pelastusopiston turvallisuuskahvilassa konseptia ei mainittu lainkaan. Asiaa selittänee se, että Maanpuolustuskorkeakoulussa kokonaisturvallisuuden yhteistoimintamalli tuodaan selkeästi esille osana opetusta. Esimerkiksi yleisesikuntaupseerikurssilla – jota maanpuolustuskorkeakoulun turvallisuuskahvilan osallistajat edustivat – kokonaisturvallisuus muodostaa jopa oman opintojaksonsa (Yhteiskunnan kokonaisturvallisuus, 3 op) ja lisäksi se on huomioitu myös osana muita opintojaksoja (ks. MPKK 2017). Yksi vaikuttava tekijä voi olla myös se, että kokonaisturvallisuuden ”isännöinnin” nähdään sijaitsevan puolustushallinnon yhteydessä (ks. Branders 2016), mikä taas voi vaikuttaa negatiivisesti kokonaisturvallisuuden laaja-alaiseen omistajuuteen. Pelastusopiston turvallisuuskahvilan osallis-

tujen näkemyksiä tulkitsemalla puolestaan nousee esille näkemys pelastustoimesta, joka kokee erillisyyttä paitsi suhteessa muihin sisäisen turvallisuuden toimijoihin, myös laajemmin kokonaisturvallisuuden toimijoihin.

Viranomaisten yhteistoimintaa haastavana tekijänä koettiin erityisesti lainsäädäntö. Tähän saattanee vaikuttaa osaltaan myönteisesti käynnissä oleva virka-apulakihanke, jossa uudistetaan lakia puolustusvoimien virka-avusta poliisille (ks. SM 2020). Turvallisuuskahviloiden osallistajat korostivat myös sitä, että muutkin kuin viranomais-toimijat tulisi huomioida tehdyssä yhteistyössä. Yhteiskunnan turvallisuusstrategiassa (YTS 2017) tuodaankin esille niin julkisen sektorin kuin myös elinkeinoelämän, järjestöjen ja yksittäisten kansalaistenkin roolia. Esimerkiksi Covid-19 -pandemia on osoittanut sen, kuinka merkittävä rooli järjestöillä ja spontaaneilla vapaaehtoisilla on kokonaisturvallisuuden toimikentällä (ks. Eronen ym. 2020). Toisaalta Covid-19 -pandemia on tuonut median otsikoihin myös eri viranomaisten toiminnan siilomaisuuden. Kun kyseessä on laajasti yhteiskunnan likimain kaikki tasoja, sektoreita ja toimialoja koskettava häiriötilanne, vaikuttavat yksittäisen viranomaisen toimivaltuudet jäävän vähintäänkin osittain vajavaisiksi.

Osallistajat nostivat esille myös itseorganisoitumisen merkityksen kompleksisessa toimintaympäristössä toimimisessa. Itseorganisoitumista ei kuitenkaan nähty dikotomisesti vastinparina hierarkioille, vaan esitetyt näkemykset vastasivat Mercierin (2018) sekä Herringtonin ja Colvinin (2015) näkemyksiä molempikäisyyden merkityksestä. Kuten yksi Poliisiammattikorkeakoulun turvallisuuskahvilan osallistuja toikin Fraherin ja Grintin (2018) tavoin esille, erilaiset keinoyhdistelmät toimivat todennäköisesti parhaiten eli toisin sanoen sama ilmiö voi edellyttää samanaikaisesti useita hyvinkin erilaisia päätöksenteko- ja toimintatapoja. Valitettavan usein kriiseissä myös joudutaan tekemään päätöksiä ja toimimaan vajavaisen tiedon pohjalta. Tilanteet kehkeytyvät niin nopeasti, että holistisen tilannekuvan rakentaminen ja ennakointi sen perusteella eivät ole mahdol-

lisiä. Ymmärrystä tästä kuvasti myös turvallisuuskahviloiden osallistujien kriittinen suhtautuminen siihen, että kompleksisen toimintaympäristön ongelmiin voitaisiin vastata vain kompleksisilla ratkaisulla.

Turvallisuuskahviloiden osallistajat suhtautuivat suhteellisen myönteisesti siihen ajatukseen, että kompleksisuuden käsitteet auttaisivat lisäämään ymmärrystä turvallisuustoimintaympäristöstä. Tässä tulee kuitenkin varoa sitä, ettei kompleksisuusajatteluun perehtyville tulisi tunnetta siitä, että kompleksisuuden käsitteet olisivat vain ”terminologiakikkailua”, kuten yksi turvallisuuskahviloiden osallistujista tuli todenneeksi. Kompleksisuusajattelun voikin nähdä kantavan voimakkaasti popularisoidun kaaosteorian painolastia, jolloin vaarana on se, että kompleksisuusajattelukin kokisi samankaltaisen kohtalon kuin kaaosteoria eli että sitä ei aina pidettäisi vartenotettavana tieteellisenä lähestymistapana (ks. Hanén 2017).

Lopuksi

Covid-19-pandemia on tuonut artikkelin teoria-osassa kuvatut yhteenkietoutuneet ja systeemiset riskit aivan uudella tavalla niin kansalaisen kuin (turvallisuus) viranomaistenkin agendalle. Pandemia osoittautui kriisiksi, joka ei noudata hallinnon valmiita, melko siilomaisia rakenteita. Ensivaiheessa pandemia näyttöytyi terveysturvallisuuden ongelmana, mutta se muokkautui myös sisäisen turvallisuuden ongelmaksi viimeistään siinä vaiheessa, kun poikkeusolot Suomessa maaliskuussa 2020 astuivat voimaan. Pandemiaan vastaaminen on edellyttänyt kansallisesti poikkeuksellista valtionhallinnon toimialojen ja tasojen yhteistoimintaa. Tämän lisäksi se on konkreettisella tavalla yhdistänyt globaalin, kansallisen, alueellisen ja paikallisen toimintaympäristön kokonaisuudeksi, jossa osia on mahdotonta erottaa toisistaan. Keskinäisriippuvuus on ollut lähes käsin kosketeltavaa. Proaktiivinen on vaikea olla, koska pandemian leviämisen ennustaminen osoittautui vaikeaksi, ja reaktioiden ketjut puolestaan toivat jatkuvasti esiin itseorgani-

soituvia ja ilmaantuvia ”yllätyksiä”. Covid-19-pandemia leviää nopeammalla tahdilla kuin tilannekuva ja ymmärrys kriisin luonteesta ehtii muodostua. Tiedon tuottaminen tutkimuksella tai muutoin vaikuttaa olevan selkeästi pandemian leviämistä hitaampaa. Pandemia ei myöskään noudata yhtäkään totuttua rajaa, eikä pysähdy niille.

Covid-19-pandemia vaikuttaakin olevan juuri kaikkea sitä, mitä turvallisuusalan päällystöpiskelijat vuoden 2019 lopussa turvallisuuskahviloidessa pohtivat – yhteenkietoutunut, keskinäisriippuvainen, itsestään kehkeytyvä, alati muuttuva kokonaisuus, joka tämän artikkelin otsikon sanoin edellyttää ”ketterämpää ja läpileikkaavampaa yhteistyötä”. Toisaalta se myös nostaa korostetusti esiin tarpeen lisätutkimukselle. Ottaen huomioon Poliisiammattikorkeakoulun ja Pelastusopiston turvallisuuskahviloiden alhaiset osallistujamäärät, olisi vastaavan tyyppinen tutkimus mielenkiintoista toistaa laajemmalla osallistujamäärällä. On myös huomioitava, että tutkimuksen ajankohta vaikuttaa saatuihin tuloksiin. Mikäli turvallisuuskahvilat olisi tehty syys-joulukuussa 2020, näyttöytyisi toimintaympäristö ilmiöineen ja haasteineen varmasti erilaiselta. Toisaalta osallistujajoukkoa tulisi kokonaisturvallisuuden hengessä laajentaa myös muihin toimijoihin kuin vain poliiseihin, pelastajiin, rajavartijoihin tai sotilaisiin. Covid-19-pandemia huomioiden esimerkiksi sosiaali- ja terveydenhuollon, koulutuksen, varhaiskasvatuksen, talouden, vähittäiskaupan, logistiikan – lista on itseasiassa lähes loputon – toimijoiden näkemyksiä kompleksisuudesta olisi aiheellista selvittää, unohtamatta yksittäisten ihmisten valintojen keskeistä merkitystä yhteiskunnan turvallisuuden rakentamisessa ja ylläpitämisessä.

Lähteet

- Bergström, Johan, Uhr, Christian & Frykmer, Tove (2016). A Complexity Framework for Studying Disaster Response Management. *Journal of Contingencies and Crisis Management* 24(3), 124-135.
- Blouin, Stephane (2013). Is Your World Complex? An Overview of Complexity Science and its Potential for Military Applications. *Canadian Military Journal* 13 (2), 26-36.
- Boin, Arjen (2019). The Transboundary Crisis: Why we are unprepared and the road ahead. *Journal of Contingencies and Crisis Management* 27(1), 94-99.
- Bousquet, Antoine (2008). Chaoplectic warfare or the future of military organization. *International Affairs* 84(5), 915-929.
- Branders, Minna (2016). *Kokonainen turvallisuus? Kokonaisturvallisuuden poliittinen kelpoisuus ja hallinnollinen toteutettavuus*. Akateeminen väitöskirja. Tampereen yliopisto, Tampere.
- Dent, Eric & Holt, Cameron (2001). CAS in War, Bureaucratic Machine in Peace: The US Air Force Example. *Emergence* 3(3), 90-107.
- Diceman, Jason (2014). Idea Rating Sheets: Facilitator's Handbook. Saatavilla: http://idearatingsheets.org/wp-content/uploads/2017/09/idea_rating_sheets_handbook_2-5f.pdf [17.11.2020].
- Eronen, Anne, Hiilamo, Heikki, Ilmarinen, Katja, Jokela, Merita, Karjalainen, Pekka, Karvonen, Sakari, Kivipelto, Minna, Koponen, Erja, Leemann Lars, Londén Pia & Saikku, Peppi (2020). Sosiaalibarometri 2020. Soste, Helsinki.
- Fraher, Amy & Grint, Keith (2018). Agonistic governance: The antinomies of decision-making in US Navy SEALs. *Leadership* 14(4), 395-414.
- Frykmer, Tove, Uhr, Christian & Tehler, Henrik (2018). On collective improvisation in crisis management – A scoping study analysis. *Safety Science* 110(Part C), 100-109,
- GAR (2019). *Global Assessment Report on Disaster Risk Reduction*. UN Office for Disaster Risk Reduction, Geneva.
- Glouberman, Sholom & Zimmerman, Brenda (2002). *Complicated and Complex Systems: What would successful reform of Medicare look like?* Discussion Paper no. 8. Commission on the Future of Health Care in Canada.
- Hanén, Tom & Raisio, Harri (2017). Kompleksisuustieteet sotatieteellisessä tutkimuksessa – järkevä suunta vai harhapolku? *Tiede ja Ase* 75, 100-123.
- Hanén, Tom (2017). Yllätysten edessä: kompleksisuus-teoreettinen tulkinta yllättävien ja dynaamisten tilanteiden johtamisesta. Akateeminen väitöskirja. Maanpuolustuskorkeakoulu, Helsinki.
- Hanén, Tom (2020). Kompleksisuus yhteisvaikutuksena – havaintoja matkastani katastrofeista kompleksisuuteen. Teoksessa Vartiainen, Pirkko & Raisio, Harri (toim.). *Johtaminen kompleksisessa maailmassa: Viisautta pirullisten ongelmien kohtaamiseen*. Gaudeamus, Helsinki. 281–288
- Herrington, Victoria & Colvin, Andrew. (2015). Police Leadership for Complex Times. *Policing: A Journal of Policy and Practice* 10(1), 7–16.
- Honkavuo, Hanna, Lammintakanen, Johanna & Norri-Sederholm, Teija (2019). *Työturvallisuus pelastustoimen ja ensihoitopalvelun uusissa työmuodoissa*. Pelastusopiston julkaisu, B-sarja: Tutkimusraportit, 5/2019. Pelastusopisto, Kuopio.
- Jalava, Janne, Raisio, Harri, Norri-Sederholm, Teija, Lahtinen, Henri & Puustinen, Alisa (2017). *Kolmas sektori viranomaisien turvallisuustoiminnan tukena*. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 76. Valtioneuvoston kanslia: Helsinki.
- Johannessen, Stig (2017). *Strategies, Leadership and Complexity in Crisis and Emergency Operations*. Routledge, New York.
- Jones, Matthew (2008). A complexity science view of modern police administration. *Public Administration Quarterly* 32(3), 433-457
- Levin, Kelly, Cashore, Benjamin, Bernstein, Steven & Auld, Graeme (2012). Overcoming the tragedy of super wicked problems: constraining our future selves to ameliorate global climate change. *Policy Sciences* 45(2), 123–152.
- Maher, Andrew (2014). The Application of Complex Adaptive Systems Concepts to Contemporary Special Operations. *Australian Defence Force Journal* 193, 66-76.

- Mansbridge, Jane (2015). A Minimalist Definition of Deliberation. Teoksessa Heller, Patrick & Rao, Vijayendra (toim.). *Deliberation and Development: Rethinking the Role of Voice and Collective Action in Unequal Societies*. World Bank, Washington, DC. 27-50.
- March, James. (1991). Exploration and exploitation in organizational learning. *Organization Science* 2(1), 71-87.
- McChrystal, Stanley, Collins, Tantum, Silverman, David & Fussell, Chris (2015). *Team of Teams: New Rules of Engagement for a Complex World*. Penguin Publishing Group, New York.
- Mercier, Dennis (2018). NATO's Adaptation in an Age of Complexity. *PRISM* 7(4), 2-11.
- MPKK (2017). *Maanpuolustuskorkeakoulu. Opinto-opas 2017. Yleisesikuntaupseerin tutkinto*. Maanpuolustuskorkeakoulu, Helsinki.
- Olsson, Eva-Karin (2015). Transboundary crisis networks: The challenge of coordination in the face of global threats. *Risk Management* 17, 91-108.
- Paparone, Christopher, Anderson, Ruth & McDaniel, Reuben Jr (2008). Where Military Professionalism Meets Complexity Science. *Armed Forces & Society* 34(3), 433-449.
- Puustinen, Alisa, Raisio, Harri, Kokki, Esa & Luhta, Joonas (2017). *Kansalaismielipide: Turvapaikanhakijat ja turvapaikkapolitiikka*. Sisäministeriön julkaisu 9. Sisäministeriö, Helsinki.
- Puustinen, Alisa, Raisio, Harri & Valtonen, Vesa (2020). Security Cafés: A deliberative democratic method to engage citizens in meaningful two-way conversations with security authorities and to gather data. Teoksessa Lehtimäki, Hanna, Uusikylä, Petri & Smedlund, Anssi (toim.). *Society as an Interaction Space: A Systemic Approach*. Springer, Heidelberg. 311-330.
- Puustinen, Alisa & Jalonen, Harri (2020). Kompleksisuusajattelu – ymmärtämistä edistävä uusi lähestymistapa vai vanhaa viiniä uudessa pullossa? Teoksessa Vartiainen, Pirkko & Raisio, Harri (toim.). *Johtaminen kompleksisessa maailmassa: Viisautta pirullisten ongelmien kohtaamiseen*. Gaudeamus, Helsinki.
- Puustinen, Alisa & Kekki, Tuula (2020). Pelastustoimen ja siviilivalmiuden toimintaympäristöanalyysi. Sisäministeriön julkaisu 2020:18. Sisäministeriö, Helsinki.
- Raisio, Harri & Lundström, Niklas (2015). Real Leaders Embracing the Paradigm of Complexity. *Emergence: Complexity & Organization* 17(3), 1-5.
- Raisio, Harri, Puustinen, Alisa, Hyytiäinen, Mika & Wiikinkoski, Tarja (2017). *Kansan pulssilla: Tarkastelussa deliberatiiviset turvallisuuskahvilat*. Tutkimusraportti. Vaasan yliopiston raportteja 1. Vaasan yliopisto, Vaasa.
- Raisio, Harri, Puustinen, Alisa & Jäntti, Jaakko (2020). "The Security Environment Has Always Been Complex!": The Views of Finnish Military Officers on Complexity. *Defence Studies* 20(4), 390-411.
- Renn, Ortwin (2020). New challenges for risk analysis systemic risks. *Journal of Risk Research*, DOI: 10.1080/13669877.2020.1779787.
- Rousseau, Christian (2003). Complexity and the Limits of Modern Battlespace Visualization. *Canadian Military Journal* 4(2), 35-44.
- Rittel, Horst & Webber, Melvin (1973). Dilemmas in a general theory of planning. *Policy Sciences* 4(2), 155-169.
- Ryan, Alex (2009). The Foundation for an Adaptive Approach: Insights from the Science of Complex Systems. *Australian Army Journal* 6(3) 69-90.
- Say, Mick & Pronk, Ben (2012). Individual Decision-Making in Complex Environments. *Australian Army Journal* 9(3), 119-140.
- Storr, Jim (2003). A command philosophy for the information age: The continuing relevance of mission command. *Defence Studies* 3(3), 119-129.
- Schweizer, Pia-Johanna (2019). Systemic risks – concepts and challenges for risk governance. *Journal of Risk Research*, DOI: 10.1080/13669877.2019.1687574
- SM (2020). Puolustusvoimien virka-apu poliisille. Saatavilla: <https://intermin.fi/poliisiasiat/terrorismi-torjunta/puolustusvoimien-virka-apu-poliisille>. [17.11.2020]
- Tourish, Dennis (2018). Is Complexity Leadership Theory Complex Enough? A critical appraisal, some modifications and suggestions for further research. *Organization Studies* 40(2), 219-238.
- Valtonen, Vesa & Branders, Minna (2020). Tracing the Finnish Comprehensive Security Model. Teoksessa Larsson, Sebastian & Rhinard Mark (toim.). *Nordic Societal Security: Convergence and Divergence*. Routledge, New York. 91-108

- WEF (2018). *The Global Risks Report 2018*. World Economic Forum, Geneva.
- YTS (2017). *Yhteiskunnan turvallisuusstrategia. Valtioneuvoston periaatepäätös*. Turvallisuuskomitea, Helsinki.
- Zhang, Licheng, Wang, Qi & Hanks, Laura (2016). A comparison of Plurality Voting Sheets and Idea Rating Sheets in judgement-making: a participatory architectural design in the Nottingham Natural History Museum, Wollaton Hall. *Museum Management and Curatorship* 31(2), 103-140.
- Zweibelson, Ben (2016). Linear and Non-Linear Thinking: Beyond Reverse-Engineering. *Canadian Military Journal* 16(2), 27-35.
- Zweibelson, Ben, Hedström, Lars, Lindström, Magnus & Pettersson, Ulrica (2017). The Emergent Art of Military Design Swedish Armed Forces and the Contemporary Security Environment. *Krigsvetenskapsakademiens Handlingar och Tidskrift* 3, 83-97.

Loppuviitteet

- i Idea/väite: *Tämän hetken turvallisuustoimintaympäristö on kompleksinen* (tutkijoiden kirjoittama väite). n = MPKK 61, Polamk 12, PeO 8. Suorat jakaumat: täysin samaa mieltä 59/33/25%, osittain samaa mieltä 33/17/50%, neutraali 3/17/13%, osittain eri mieltä 5/25/13%, täysin eri mieltä 0/8/0%.
- ii Idea/väite: *Digitaalinen tiedonsiirto on lisännyt globaalien turvallisuusympäristön kompleksisuutta, koska reaaliaikaisuus, tiedon määrä, viiveen puute sekä toimijat että muuttujat lisäävät päätöksen teonkin vaikeutta. Perusteluita lisää: analysoinnin vaikeus, informaatiotulva, ihmisen tiedon käsittelykyky.* n = MPKK 37. Suorat jakaumat: täysin samaa mieltä 54%, osittain samaa mieltä 30%, neutraali 3%, osittain eri mieltä 8%, täysin eri mieltä 5%.
- iii Idea/väite: *Nopea tiedonvälitys ja SOME on lisännyt kompleksisuutta turvallisuusympäristössä. SOME on tai voi olla raju katalyytti. Nopea tiedonvälitys mahdollistaa myös tietoisien globaalien turvallisuusympäristön muokkaamisen.* n = MPKK 42. Suorat jakaumat: täysin samaa mieltä 67%, osittain samaa mieltä 24%, osittain eri mieltä 7%, täysin eri mieltä 2%.
- iv Idea/väite: *Tiedon nopea globaali leviäminen on riski yleiselle turvallisuudelle (terrorismi, fake news).* n = PeO 8. Suorat jakaumat: täysin samaa mieltä 13%, osittain samaa mieltä 38%, neutraali 50%.
- v Idea/väite: *Kompleksisuus vain näyttää – niin kansainvälisessä kuin kansallisessa turvallisuusympäristössä – kasvaneen lisääntyneen tiedon ja nopeutuneen tiedonsiirron myötä. Sama kompleksisuus on aina valinnut. Kompleksisuus on subjektiivisesti koettua, suhteellista ja ei-mitatavaa.* n = MPKK 38. Suorat jakaumat: täysin samaa mieltä 47%, osittain samaa mieltä 32%, neutraali 3% osittain eri mieltä 18%.
- vi Idea/väite: *Suomen turvallisuusympäristö on sama kuin globaali turvallisuusympäristö – mitta-kaava on vain pienempi.* n = MPKK 60. Suorat jakaumat: täysin samaa mieltä 8%, osittain samaa mieltä 28%, osittain eri mieltä 42%, täysin eri mieltä 22%.
- vii Idea/väite: *Suomen geopoliittinen asema on menettänyt merkityksensä.* n = Polamk 15. Suorat jakaumat: täysin samaa mieltä 7%, osittain samaa mieltä 13%, neutraali 7%, osittain eri mieltä 60%, täysin eri mieltä 13%.
- viii Idea/väite: *Suomi ei ole enää lintukoto. Monet globaalit uhkat tai niiden heijastevaikutukset koskevat myös Suomen turvallisuusympäristöä.* n = MPKK 45. Suorat jakaumat: täysin samaa mieltä 64%, osittain samaa mieltä 24%, osittain eri mieltä 11%.
- ix Idea/väite: *Gloaalien konfliktien, kriisien ja sotien vaikutukset heijastuvat Suomeen mm. hallitsemattoman maahantulon myötä.* n = Polamk 14. Suorat jakaumat: täysin samaa mieltä 43%, osittain samaa mieltä 50%, osittain eri mieltä 7%.
- x Idea/väite: *Gloaalit riskit vaikuttavat Suomen turvallisuusympäristöön.* n = PeO 8. Suorat jakaumat: täysin samaa mieltä 63%, osittain samaa mieltä 38%.
- xi Idea/väite: *Sääntöperusteisen maailmanjärjestyksen noudattamatta jättäminen on kompleksisuuden aiheuttaja.* n = Polamk 10. Suorat jakaumat: täysin samaa mieltä 20%, osittain samaa mieltä 20%, neutraali 20%, osittain eri mieltä 20%, täysin eri mieltä 20%.
- xii Idea/väite: *Sääntöpohjainen maailmanjärjestys on yksinkertaistettu harhakuva globaalista kompleksisuudesta.* n = MPKK 37. Suorat jakaumat: täysin samaa mieltä 8%, osittain samaa mieltä 30%, neutraali 16%, osittain eri mieltä 30%, täysin eri mieltä 5%, en osaa sanoa 11%.
- xiii Idea/väite: *Uhkien monimuotoistuminen on lisännyt häiriötä globaalissa turvallisuusympäristössä.* n = MPKK 52. Suorat jakaumat: täysin samaa mieltä 17%, osittain samaa mieltä 40%, neutraali 10%, osittain eri mieltä 27%, täysin eri mieltä 4%, en osaa sanoa 2%.
- xiv Idea/väite: *Suomeen kohdistuvien uhkien kirjo on laaja-alaistunut perinteisiin sotilaallisiin uhkiin nähden.* n = Polamk 14. Suorat jakaumat: täysin samaa mieltä 71%, osittain samaa mieltä 29%.
- xv Idea/väite: *Kokonaisturvallisuus on Suomen pyrkimys vastata turvallisuusympäristön kompleksisuuden haasteisiin.* n = MPKK 48. Suorat jakaumat: täysin samaa mieltä 48%, osittain samaa mieltä 42%, neutraali 4%, osittain eri mieltä 4%, täysin eri mieltä 2%.
- xvi Idea/väite: *Suorituskykyjen monipuolisuus lisää adaptiivisuutta kompleksisuuteen.* n = MPKK 41. Suorat jakaumat: täysin samaa mieltä 12%, osittain samaa mieltä 63%, neutraali 5%, osittain eri mieltä 20%.
- xvii Idea/väite: *Viranomaisten yhteistyöllä lisätään yhteiskunnan resilienssiä ja kysyä vastata kompleksiseen toimintaympäristöön.* n = MPKK 46. Suorat

- jakaumat: täysin samaa mieltä 65%, osittain samaa mieltä 35%.
- xviii Idea/väite: *Poliisi vaikutusmahdollisuudet turvallisuusympäristöön ovat hyvin rajalliset, sillä suurimmat ympäristöön vaikuttavat ongelmat ovat kompleksisia (julkinen talous, maahanmuutto ja syrjäytyminen), ei yksin poliisin käsissä.* n = Polamk 14. Suorat jakaumat: täysin samaa mieltä 36%, osittain samaa mieltä 64%.
- xix Idea/väite: *Kokonaisturvallisuuden mallin tulee olla adaptiivinen vastataksaan turvallisuusympäristön kompleksisuuteen.* n = MPKK 60. Suorat jakaumat: täysin samaa mieltä 93%, osittain samaa mieltä 3%, neutraali 2%, osittain eri mieltä 2%.
- xx Idea/väite: *Suomalainen kokonaisturvallisuuden yhteistoimintamalli on adaptiivinen eli mukautumiskykyinen kompleksisen toimintaympäristön haasteisiin (tutkijoiden kirjoittama väite).* n = MPKK 50, Polamk 13, PeO 8. Suorat jakaumat: täysin samaa mieltä 16/0/0%, osittain samaa mieltä 62/38/0%, neutraali 8/15/0%, osittain eri mieltä 14/38/100%, täysin eri mieltä 0/8/0%.
- xxi Idea/väite: *Kompleksinen turvallisuusympäristö vaatii ketterämpää ja läpileikkaavampaa yhteistyötä.* n = Polamk 15. Suorat jakaumat: täysin samaa mieltä 67%, osittain samaa mieltä 27%, osittain eri mieltä 7%.
- xxii Idea/väite: *Turvallisuusviranomaisten ja muiden toimijoiden välisen yhteistyön lisääminen ja kehittäminen, esim. lainsäädännöllisten rajoitteiden poistaminen.* n = Polamk 14. Suorat jakaumat: täysin samaa mieltä 79%, osittain samaa mieltä 14%, osittain eri mieltä 7%.
- xxiii Idea/väite: *Poliisi ja raja saavat enemmän ja helpommin rahaa ollessaan valtion alaisuudessa kuin pelastustoimi, jotka eivät ole valtion alaisuudessa.* n = PeO 9. Suorat jakaumat: täysin samaa mieltä 33%, osittain samaa mieltä 67%.
- xxiv Idea/väite: *Pelastustoimi on niin pieni toimija mm. varautumisen osalta, meitä ei kuunnella.* n = PeO 8. Suorat jakaumat: täysin samaa mieltä 13%, osittain samaa mieltä 25%, neutraali 13%, osittain eri mieltä 38%, täysin eri mieltä 13%.
- xxv Idea/väite: *Kompleksisuus tulisi huomioida kansallisessa valmistelussa koulutuksena, kasvatuksena ja tiedonjakona. Nämä tärkeät toimet lisäävät kansalaisten tietoa, laajentavat tiedonjaon piirissä olevien määrää sekä vahvistavat medialukutaitoa.* n = MPKK 39. Suorat jakaumat: täysin samaa mieltä 33%, osittain samaa mieltä 28%, neutraali 15%, osittain eri mieltä 23%.
- xxvi Idea/väite: *Resilienssin vahvistaminen sitouttamalla jokainen kansalainen kokonaisturvallisuuden tehtäviin on keino vastata kompleksisempaan nykymaailmaan.* n = MPKK 42. Suorat jakaumat: täysin samaa mieltä 19%, osittain samaa mieltä 40%, neutraali 5%, osittain eri mieltä 29%, täysin eri mieltä 7%.
- xxvii Idea/väite: *Varautumisessa tulee huomioida ihmisten aiempaa huonompi kyky varautua (esim. kotivaran puute).* n = PeO 9. Suorat jakaumat: täysin samaa mieltä 22%, osittain samaa mieltä 78%.
- xxviii Idea/väite: *Hierarkkiset ja byrokraattiset komentorakenteet vaikeuttavat adaptoitumista kompleksisessa toimintaympäristössä.* n = MPKK 59. Suorat jakaumat: täysin samaa mieltä 39%, osittain samaa mieltä 36%, neutraali 8%, osittain eri mieltä 15%, täysin eri mieltä 2%.
- xxix Idea/väite: *Kompleksisuus tulisi huomioida kokonaisturvallisuuden toteutuksessa toimivallan delegointina alemmille viranomaistahoille, toimeenpantavien viranomaisyksiköiden toiminnanvapauden lisäämisessä ja yhteistyösuhteen muodostamisena yhä alemmilla viranomaistasoilla.* n = MPKK 46. Suorat jakaumat: täysin samaa mieltä 50%, osittain samaa mieltä 35%, neutraali 11%, osittain eri mieltä 2%, en osaa sanoa 2%.
- xxx Idea/väite: *Resilienssiä, epävarmuuden ja ennustamattomuuden hyväksyntää ja joustavuutta tulee kasvattaa.* n = Polamk 16. Suorat jakaumat: täysin samaa mieltä 56%, osittain samaa mieltä 25%, osittain eri mieltä 13%, täysin eri mieltä 6%.
- xxxi Idea/väite: *Tehtävätaktiikka on tapa hallita kompleksisuutta.* n = MPKK 47. Suorat jakaumat: täysin samaa mieltä 36%, osittain samaa mieltä 45%, neutraali 4%, osittain eri mieltä 13%, täysin eri mieltä 2%.
- xxxii Idea/väite: *Poliittisen konsensuksen löytäminen kokonaisturvallisuuden kannalta riittävään ja ennakoitavaan rahoitukseen.* n = Polamk 10. Suorat jakaumat: täysin samaa mieltä 40%, osittain samaa mieltä 40%, neutraali 20%.
- xxxiii Idea/väite: *Pienet valtiot eivät rajallisista resursseista johtuen ” pärjää ” kompleksisessa maailmassa ilman liittoutumista.* n = MPKK 58. Suorat jakaumat: täysin samaa mieltä 10%, osittain samaa mieltä 19%, neutraali 7%, osittain eri mieltä 40%, täysin eri mieltä 24%.

- xxxiv Idea/väite: *Turvallisuuspolitiikassa täytyy huomioida muuttuva toimintaympäristö ja pyrkiä ennakoidaan mieluummin kuin reagoimaan.* n = PeO 9. Suorat jakaumat: täysin samaa mieltä 67%, osittain samaa mieltä 33%.
- xxxv Idea/väite: *Turvallisuus- ja puolustuspoliittisten selontekojen sijasta tulisi laatia VAIN kokonaisturvallisuuden selonteko.* n = MPKK 41. Suorat jakaumat: täysin samaa mieltä 10%, osittain samaa mieltä 17%, neutraali 7%, osittain eri mieltä 12%, täysin eri mieltä 54%.
- xxxvi Idea/väite: *Astumme usein niin sanottuun kompleksisuusansaani eli teemme kohtaamistamme ongelmista kompleksisempia kuin ne ovatkaan* (tutkijoiden kirjoittama väite). n = MPKK 58, Polamk 15, PeO 8. Suorat jakaumat: täysin samaa mieltä 28/20/25%, osittain samaa mieltä 40/53/50%, neutraali 7/7/0%, osittain eri mieltä 24/13/13%, täysin eri mieltä 0/7/13%.
- xxxvii Idea/väite: *Kompleksisen toimintaympäristön ongelmiin voidaan vastata vain kompleksisilla ratkaisuilla.* (tutkijoiden kirjoittama väite). n = MPKK 59, Polamk 13, PeO 7. Suorat jakaumat: täysin samaa mieltä 3/0/0%, osittain samaa mieltä 8/38/29%, neutraali 0/8/0%, osittain eri mieltä 42/23/57%, täysin eri mieltä 46/31/14%.
- xxxviii Idea/väite: *Kompleksisuuden käsitteet auttavat lisäämään ymmärrystä turvallisuustoimintaympäristöstä* (tutkijoiden kirjoittama väite). n = MPKK 55, Polamk 10, PeO 8. Suorat jakaumat: täysin samaa mieltä 42/40/0%, osittain samaa mieltä 29/40/75%, neutraali 7/20/25%, osittain eri mieltä 22/0/0%.